

Зміст

1. Конвенція
2. Рекомендація - про охорону на національному рівні
3. Настанови щодо занесення до списку
4. Настанови (витяги)

Конвенція

про захист всесвітньої культурної та природної спадщини

(21 листопада 1972 року)

Генеральна Конференція Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, що зібралась у Парижі з 17 жовтня по 21 листопада 1972 року на свою сімнадцяту сесію,

Відзначивши, що культурній та природній спадщині дедалі більш загрожує руйнування, викликане не лише традиційними причинами занепаду, а й еволюцією соціального і економічного життя, яка посилює ці причини ще більш загрозливими явищами спотворень або руйнувань,

Зважаючи на те, що занепад або зникнення хоча б одного зі здобутків культурної та природної спадщини становить згубне збіднювання спадщини усіх народів світу,

Зважаючи на те, що захист цієї спадщини на національному рівні часто виявляється недостатнім внаслідок великого обсягу потрібних для цього ресурсів та браку економічних, наукових і технічних можливостей країни, де розташований охоронюваний здобуток,

Нагадуючи, що Статутом Організації передбачається, що вона сприятиме підтриманню, збагаченню та поширенню знань, дбаючи про зберігання та захист загальнолюдської спадщини і рекомендуючи зацікавленим народам міжнародні конвенції щодо цього,

Зважаючи на те, що існуючі міжнародні конвенції, рекомендації та резолюції на користь культурних та природних здобутків свідчать про велике значення, яке має для всіх народів світу охорона цих унікальних і незамінних здобутків, якому народові вони не належали б,

Зважаючи на те, що деякі здобутки культурної та природної спадщини являють винятковий інтерес, в зв'язку з чим виникає необхідність охорони їх як частини всесвітньої загальнолюдської спадщини,

Зважаючи на розмір та серйозність нових загрожуючих таким здобуткам небезпек, все світове співтовариство має брати участь у захисті культурної та природної спадщини, що

має виняткову загальнолюдську цінність, надаючи колективної допомоги, яка, не підмінюючи діяльності зацікавлених Держав, ефективно її доповнюватиме, Зважаючи на те, що на виконання цього необхідно прийняти нові взаємопогоджені положення для створення організованої на постійній основі, за сучасними науковими методами ефективної системи колективного захисту культурної та природної спадщини, яка має виняткову загальнолюдську цінність, Вирішивши на своїй шістнадцятій сесії, що це питання становитиме предмет міжнародної Конвенції, Приймає сього дня шістнадцятого листопада 1972 року цю Конвенцію.

I. ВИЗНАЧЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ ТА ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ

Стаття 1

У цій Конвенції як „культурна спадщина” розглядаються:

- монументальні витвори: твори архітектури, монументальної скульптури та монументального малярства, елементи чи структури археологічного походження, написи, печери, сукупності елементів, що мають виняткову загальнолюдську цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки,
- ансамблі: сукупності окремих чи поєднаних між собою споруд, які за своєю архітектурою, єдністю або через органічний зв'язок з ландшафтом мають виняткову загальнолюдську цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки,
- місця: твори людини або спільні творіння людини та природи, а також зони, включно і археологічні місця, що мають виняткову загальнолюдську цінність з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології.

Стаття 2

У цій Конвенції як „природна спадщина” розглядаються:

- монументальні витвори природи, які являють собою фізичні та біологічні утворення чи сукупності таких утворень, що мають виняткову загальнолюдську цінність з точки зору естетики чи науки,
- геологічні та фізіографічні утворення і чітко визначені зони, що складають ареали розповсюдження, видів тварин та рослин, які опинилися під загрозою зникнення, і що мають виняткову загальнолюдську цінність з точки зору науки чи збереження,

- природні місця або чітко визначені природні зони, що мають виняткову загальнолюдську цінність з точки зору науки, збереження чи природної краси.

Стаття

3

Кожна Держава - сторона цієї Конвенції має ототожнити і розмежувати різні здобутки розташовані на її території, згідно зі статтями 1 та 2.

II. НАЦІОНАЛЬНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ КУЛЬТУРНОЇ ТА ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ

Стаття 4

Кожна держава - сторона цієї Конвенції визнає, що обов'язок забезпечувати ототожнення, захист, зберігання, повернення достоїнств і передачу наступним генераціям культурної та природної спадщини, згадуваної у статтях 1 та 2 і розташованої на її території, в першу чергу покладається саме на цю Державу. Тому вона докладатиме всіх зусиль, щоб здійснювати це як самостійно, максимально використовуючи наявні ресурси, так і, в разі потреби, вдаючись до міжнародної допомоги та співробітництва, з яких вона може скористатись, зокрема, у фінансовому, мистецькому, науковому та технічному відношеннях.

Стаття 5

Держави - сторони цієї Конвенції з метою забезпечення якнайбільш дійового захисту й зберігання і по змозі активного повернення достоїнств культурної та природної спадщини, розташованої на їхніх територіях, в умовах, властивих кожній країні, докладатимуть усіх можливих зусиль для:

- a) прийняття загальної політики, спрямованої на відведення культурній та природній спадщині певної функції в суспільному житті та включення питань захисту цієї спадщини до програм загального планування;
- b) створення, якщо вони ще не існують, на своїх територіях однієї чи декількох служб захисту, зберігання і повернення достоїнств культурної та природної спадщини із забезпеченням їх відповідним персоналом і наданням у їх розпорядження засобів, що дозволяють здійснювати покладені на них завдання;
- c) розгортання наукових і технічних студій та досліджень і вдосконалення методів втручання, які дозволять Державі проти-стояти небезпеці, що загрожує її культурній та природній спадщині;

d) вживання відповідних правових, наукових, технічних, адміністративних та фінансових заходів для ототожнення, захисту, зберігання, повернення достоїнств та відновлення життєвих функцій цієї спадщини; і

e) сприяння створенню чи розвиткові загальнонаціональних або регіональних учбових центрів для навчання у сфері захисту, зберігання і повернення достоїнств культурної та природної спадщини, а також заохочування наукових досліджень в цій сфері.

Стаття 6

1. Держави - сторони цієї Конвенції, повністю поважаючи суверенітет Держав, на територіях яких розташована культурна та природна спадщина, згадувана у статтях 1 та 2, і не зачіпаючи прав власності, передбачених національним законодавством відносно вищезгаданої спадщини, визнають, що вона становить загальнолюдську спадщину, у справі захисту якої повинне співпрацювати все світове співтовариство.

2. Тому Держави - сторони зобов'язуються, згідно з положеннями цієї Конвенції, надавати допомогу у справах ототожнення, захисту, зберігання і повернення достоїнств культурної та природної спадщини, згадуваної у параграфах 2 та 4 статті 11, якщо Держава, на території якої розташована така спадщина, звернеться з відповідним проханням.

3. Кожна Держава - сторона цієї Конвенції зобов'язується не вдаватись свідомо до жодних заходів, що безпосередньо чи опосередковано могли б зашкодити культурній та природній спадщині, згадуваній у статтях 1 та 2 і розташованій на територіях інших Держав - сторін цієї Конвенції.

Стаття

7

У цій Конвенції під міжнародним захистом всесвітньої культурної та природної спадщини слід розуміти створення системи міжнародного співробітництва і допомоги, призначеної підтримувати зусилля Держав - сторін цієї Конвенції, що спрямовані на збереження і ототожнення згадуваної спадщини.

ІІІ. МІЖУРЯДОВИЙ КОМІТЕТ З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ВСЕСВІТНЬОЇ КУЛЬТУРНОЇ ТА ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ

Стаття 8

1. При Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури засновується Міжурядовий Комітет з питань захисту культурної та природної спадщини виняткової загальнолюдської цінності, який називається „Комітет всесвітньої спадщини“. До його складу входять 15 Держав -

сторін цієї Конвенції, обраних Державами - сторонами цієї Конвенції, що збираються на генеральну асамблею під час чергових сесій Генеральної Конференції Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури. Кількість Держав, що є членами Комітету, буде доведено до 21, починаючи з чергової сесії Генеральної Конференції, котра проводитиметься після того, як ця Конвенція набере чинності не менш як у 40 Державах.

2. Вибори членів Комітету повинні забезпечувати справедливу репрезентацію різних регіонів та культур світу.

3. На засіданнях Комітету присутні з правом дорадчого голосу по одному представникові від Міжнародного Центру з вивчення питань зберігання та реставрації культурних здобутків (Римський центр), Міжнародної Ради з питань монументальних пам'яток і визначних місць (ICOMOS) та Міжнародного Союзу з питань збереження природи та природних багатств (UICN), до яких можуть приєднуватись, на прохання Держав - сторін, що збираються на генеральну асамблею під час чергових сесій Генеральної Конференції Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, представники інших міжурядових та позаурядових організацій аналогічної спрямованості.

Стаття 9

1. Держави - члени Комітету всесвітньої спадщини здійснюють свої повноваження, починаючи з кінця чергової сесії Генеральної Конференції, на якій їх було обрано, і до кінця третьої з трьох її подальших чергових сесій.

2. Однак повноваження однієї третини членів, призначених під час перших виборів, завершуються в кінці першої чергової сесії Генеральної Конференції, наступної за тією, на котрій їх було обрано, а повноваження другої третини членів, призначених у той самий час, завершуються в кінці другої чергової сесії Генеральної Конференції, наступної за тією, на котрій їх було обрано. Прізвища цих членів визначаються жеребкуванням, що його проводить Голова Генеральної Конференції після перших виборів.

3. Держави - члени Комітету добирають своїх представників з осіб, компетентних у галузі культурної чи природної спадщини.

Стаття 10

1. Комітет всесвітньої спадщини приймає правила, що регламентують його внутрішню діяльність.

2. Комітет може в будь-який час запрошувати на свої засідання громадські або приватні організації, а також приватних осіб для консультацій з окремих питань.

3. Комітет може створювати консультативні органи, які вважає необхідними для виконання своїх завдань.

Стаття 11

1. Кожна Держава - сторона цієї Конвенції у міру можливостей подає Комітетові всесвітньої спадщини перелік здобутків культурної та природної спадщини, що розташовані на її території і придатні для занесення до списку, передбаченого параграфом 2 цієї статті. Цей перелік, який не слід розглядати як вичерпний, має містити документацію відносно місця розташування вищезгаданих здобутків та відносно того, чим викликано інтерес до них.

2. На підставі переліків, що їх подають Держави згідно з параграфом 1 цієї статті. Комітет складає, поповнює та розповсюджує під назвою „Список всесвітньої спадщини" список визначених відповідно до статей 1 та 2 цієї Конвенції здобутків культурної та природної спадщини, які, на думку Комітету, мають виняткову загальнолюдську цінність на підставі встановлених ним критеріїв. Список з доповненнями має розповсюджуватись не рідше одного разу що два роки.

3. Занесення здобутку до списку всесвітньої спадщини може здійснюватись лише за згодою зацікавленої Держави. Занесення здобутку, розташованого на території, суверенітет чи юрисдикція якої становить предмет претензій кількох Держав, ніяким чином не позначається на правах сторін, що сперечаються.

4. Кожного разу, як цього вимагають обставини. Комітет складає, поповнює і розповсюджує під назвою „Список всесвітньої спадщини, яка перебуває у загрозовому стані" список здобутків із тих, що фігурують у списку всесвітньої спадщини, для врятування яких потрібні значні роботи і відносно яких звернулись за наданням допомоги згідно з цією Конвенцією. Цей список містить приблизний підрахунок вартості операцій. До цього списку можуть заноситись лише ті здобутки культурної та природної спадщини, яким загрожує серйозна і конкретна небезпека, як, наприклад, загроза зникнення внаслідок прискореного занепаду, проведення значних суспільних чи приватних робіт, швидкий розвиток міст та туризму, руйнування внаслідок зміни призначення чи власності на землю, значні спотворення внаслідок нез'ясованої причини, занедбаність з якихось причин, збройний конфлікт, що вже має місце або загрожує виникнути, катастрофи та/стихійні лиха - великі пожежі, землетруси, зсуви, виверження вулканів, зміна рівня вод, поводи, раптові сильні припливи. У разі надзвичайних обставин Комітет у будь-який час може зробити новий запис у списку всесвітньої

спадщини, яка перебуває у загрозовому стані, й негайно розповсюдити цей запис.

5. Комітет визначає критерії, на підставі яких здобуток культурної та природної спадщини може бути занесений до одного чи другого списку, згаданих у параграфах 2 та 4 цієї статті.

6. Перш ніж відхилити заявку на занесення до одного з двох списків, згаданих у параграфах 2 та 4 цієї статті. Комітет проводить консультацію з Державою - стороною, на території якої розташований здобуток культурної чи природної спадщини, про який йдеться.

7. Комітет за згодою зацікавлених сторін координує і сприяє здійсненню студій та досліджень, необхідних для складання списків, згаданих у параграфах 2 та 4 цієї статті.

Стаття 12

Той факт, що здобуток культурної та природної спадщини не було занесено до одного з двох списків, згаданих у параграфах 2 та 4 статті 11, ніяким чином не свідчить про те, що він не має винятково; загальнолюдської цінності для усіх інших цілей поза тими, що є наслідком занесення до цих списків.

Стаття 13

1. Комітет всесвітньої спадщини одержує і вивчає сформульовані Державами - сторонами цієї Конвенції заявки про надання міжнародної допомоги для розташованих на їхніх територіях здобутків культурної та природної спадщини, які наведені або варті наведення у списках, згаданих у параграфах 2 та 4 статті 11. Ці заявки можуть мати на меті захист, зберігання, повернення достоїнств або відновлення життєвих функцій цих здобутків.

2. Заявки про надання міжнародної допомоги згідно з параграфом 1 цієї статті можуть також мати на меті ототожнення здобутків культурної та природної спадщини, визначених у статтях 1 та 2, якщо попередні дослідження дозволили встановити, що цю роботу варто продовжити.

3. Комітет вирішує, яких заходів треба вжити у зв'язку з цими заявками, визначає, у разі потреби, характер і розмір своєї допомоги та дозволяє укладати від свого імені необхідні угоди із зацікавленим урядом.

4. Комітет встановлює порядок пріоритетів своїх втручань. При цьому він враховує відповідне значення для всесвітньої культурної та природної спадщини здобутків, які слід охороняти, необхідність забезпечення міжнародної допомоги найбільш репрезентативним здобуткам природи або генія чи

історії народів світу і терміновість робіт, які слід розпочати, ресурси Держав, на територіях яких розташовані здобутки, що опинились під загрозою, і зокрема те, в якій мірі ці Держави могли б забезпечити охорону цих здобутків власними засобами.

5. Комітет складає, поповнює та розповсюджує список здобутків, для яких було надано міжнародну допомогу.

6. Комітет приймає рішення щодо використання коштів Фонду, створеного відповідно до статті 15 цієї Конвенції. Комітет вишукує шляхи збільшення цих коштів і вживає для цього всіх необхідних заходів.

7. Комітет співпрацює з міжнародними й національними, урядовими й позаурядовими організаціями, що мають цілі, подібні до цілей цієї Конвенції. Для здійснення своїх програм та реалізації своїх проектів Комітет може звертатись до цих організацій, зокрема до Міжнародного Центру з вивчення питань зберігання та реставрації культурних здобутків (Римський центр). Міжнародної Ради з питань монументальних пам'яток і визначних місць (ICOMOS) та Міжнародного Союзу з питань збереження природи та природних багатств (UICN), а також до інших державних або приватних організацій та приватних осіб.

8. Рішення Комітету приймаються більшістю у дві третини членів Комітету, які присутні і беруть участь у голосуванні. Більшість членів Комітету становить кворум.

Стаття 14

1. Комітетові всесвітньої спадщини допомагає Секретаріат, що призначається Генеральним Директором Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури.

2. Генеральний Директор Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, якомога широко звертаючись до послуг Міжнародного Центру з вивчення питань зберігання та реставрації культурних здобутків (Римський центр). Міжнародної Ради з питань монументальних пам'яток і визначних місць (ICOMOS) та Міжнародного Союзу з питань збереження природи та природних багатств (UICN) у межах їхньої компетенції та їхніх відповідних можливостей, готує документацію Комітету і порядок денний його засідань та забезпечує виконання його рішень.

IV. ФОНД ЗАХИСТУ ВСЕСВІТНЬОЇ КУЛЬТУРНОЇ ТА ПРИРОДНОЇ СПАДЩИНИ

Стаття 15

1. Цим засновується фонд захисту всесвітньої культурної та природної спадщини, що має виняткову загальнолюдську цінність, який іменується „Фонд всесвітньої спадщини”.

2. Цей Фонд створено як трастовий відповідно до положень фінансового регламенту Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури.

3. Кошти Фонду складаються з:

a) обов'язкових та добровільних внесків Держав - сторін цієї Конвенції;

b) вкладів, дарунків, заповідальних сум, які можуть бути зроблені:

(i) іншими Державами,

(ii) Організацією Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, іншими організаціями системи Організації Об'єднаних Націй, зокрема Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй, та іншими міжурядовими організаціями,

(iii) державними чи приватними утвореннями або фізичними особами;

c) усіх процентів, що припадають від коштів Фонду;

d) прибутку від зборів та надходжень із заходів, що їх організовано на користь Фонду, та

e) усіх інших коштів, дозволених відповідно до регламенту, що буде розроблено Комітетом всесвітньої спадщини.

4. Внески до Фонду та інші форми допомоги, що надаються Комітетові, можуть використовуватись лише для цілей, що визначає Комітет. Комітет може приймати внески, призначені лише для певної програми або конкретного проекту, за умовою, що Комітет вже має рішення щодо здійснення цієї програми або реалізації цього проекту. Внески до Фонду не супроводжуються якимись політичними умовами.

Стаття 16

1. Незалежно від усіх додаткових добровільних внесків Держави-сторони цієї Конвенції зобов'язуються регулярно, що два роки, сплачувати до Фонду всесвітньої спадщини внески, загальна сума яких, розрахована за однаковим відсотком для всіх Держав, буде визначатись генеральною асамблеєю Держав - сторін Конвенції, що збираються під час сесій Генеральної Конференції Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури. Прийняття цього рішення генеральною асамблеєю вимагає більшості голосів присутніх і голосуючих Держав - сторін, які не подали заяви, передбаченої у параграфі 2 цієї статті. Обов'язковий внесок Держав - сторін Конвенції ніяким чином не може перевищувати 1% їхнього

внеску до звичайного бюджету Організації Об'єднаних націй з питань освіти, науки та культури.

2. Проте кожна Держава, згадана в статтях 31 чи 32 цієї Конвенції, на момент подання своєї ратифікаційної грамоти, акту про прийняття чи приєднання, може заявити, що вона не буде зв'язана положеннями параграфу 1 цієї статті.

3. Держава - сторона Конвенції, що зробила заяву, передбачену параграфом 2 цієї статті, може в будь-який час вилучити вищезгадану заяву шляхом сповіщення Генерального Директора Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури. Проте вилучення заяви матиме наслідки щодо обов'язкового внеску цієї Держави лише починаючи з дати чергової генеральної асамблеї Держав - сторін.

4. З тим, щоб Комітет міг ефективно планувати свою діяльність, внески Держав - сторін цієї Конвенції, які зробили заяву, передбачену параграфом 2 цієї статті, мають сплачуватись на засадах регулярності принаймні що два роки і не мають бути менші від внесків, які Держави - сторони повинні були б сплачувати, якщо були б зв'язані положеннями параграфу 1 цієї статті.

5. Кожна Держава - сторона Конвенції, що має заборгованість з обов'язкових чи добровільних внесків за поточний рік чи календарний рік, який безпосередньо йому передує, не може бути обраною до Комітету всесвітньої спадщини; це положення не є чинне на перших виборах. Повноваження такої Держави, що вже є членом Комітету, скінчаться з моменту виборів, передбачених параграфом 1 статті 8 цієї Конвенції.

Стаття 17

Держави - сторони цієї Конвенції передбачають створення або сприяють створенню державних та приватних національних фондів або асоціацій, що мають на меті заохочувати пожертвування на користь захисту культурної та природної спадщини, визначеної в статтях 1 та 2 цієї Конвенції.

Стаття 18

і Держави - сторони цієї Конвенції допомагають міжнародним кампаніям по збиранню коштів, що організуються на користь Фонду всесвітньої спадщини під егідою Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури. Вони сприяють збиранню коштів, що їх здійснюють з такою метою організації, згадані в параграфі 3 статті 15.

V. УМОВИ ТА ФОРМИ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ

Стаття 19

Кожна Держава - сторона цієї Конвенції може звернутись за міжнародною допомогою на користь здобутків культурної чи природної спадщини виняткової загальнолюдської цінності, розташованих на її території. До своєї заявки вона повинна додати передбачені статтею 21 інформаційні матеріали та документи, які має у своєму розпорядженні і яких потребує Комітет для прийняття рішення.

Стаття 20

За умов положень параграфу 2 статті 13, абзацу (с) статті 22 та статті 23 міжнародна допомога, передбачувана цією Конвенцією, може надаватись лише на ті здобутки культурної та природної спадщини, які Комітет всесвітньої спадщини вирішив або вирішує занести до одного зі списків, згаданих у параграфах 2 та 4 статті 11.

Стаття 21

1. Комітет всесвітньої спадщини визначає процедуру розгляду заявок про надання міжнародної допомоги, яку покликаний надавати, і уточнює, зокрема, складові частини заявки, де мають висвітлюватись передбачувані заходи, необхідні роботи, приблизний підрахунок коштів на них, їхня терміновість, а також причини, з яких можливості Держави, що звертається із заявкою, не дозволяють їй скласти на себе цілком всі витрати. По змозі у заявках треба спиратись на висновки експертів.

2. Зважаючи на можливість проведення невідкладних робіт, заявки на надання допомоги у зв'язку зі стихійними лихами та катастрофами Комітет, якому на такий випадок належить мати резервний фонд, має розглядати терміново і в першу чергу.

3. Перед тим, як прийняти рішення. Комітет проводить дослідження та консультації, які він визнає за необхідні.

Стаття 22

Допомога, що надається Комітетом всесвітньої спадщини, може мати такі форми:

- a) студії з мистецьких, наукових та технічних проблем, що виникають у зв'язку із захистом, зберіганням, поверненням достоїнств та відновленням життєвих функцій культурної та природної спадщини, визначеної у параграфах 2 та 4 статті 11 цієї Конвенції;
- b) послуги експертів, технічних фахівців та кваліфікованої робочої сили для забезпечення успішного здійснення затвердженого проекту;
- c) підготовка фахівців усіх рівнів у сфері ототожнення, захисту, зберігання, повернення достоїнств та відновлення життєвих функцій культурної та природної

спадщини;

- d) надання устаткування, якого не має або не в змозі придбати зацікавлена Держава;
- e) позики з низьким процентом, безпроцентні або такі, що можна було б сплачувати на довгостроковій основі;
- f) надання у виняткових та спеціально мотивованих випадках безповоротних субсидій.

Стаття 23

Комітет всесвітньої спадщини може також надавати міжнародну допомогу національним чи регіональним центрам підготовки фахівців усіх рівнів у сфері ототожнення, захисту, зберігання, повернення достоїнств та відновлення життєвих функцій культурної та природної спадщини.

Стаття 24

Міжнародна допомога у досить значному обсязі може надаватись лише після детальних наукових, економічних та технічних студій. У цих студіях слід вдаватись до найбільш передових методів захисту, зберігання, повернення достоїнств та відновлення життєвих функцій культурної та природної спадщини відповідно до цілей цієї Конвенції. Під час студій слід вишукувати шляхи раціонального використання наявних ресурсів зацікавленої Держави.

Стаття 25

Фінансування необхідних робіт, як правило, повинно лише частково покладатись на міжнародне співробітництво. Частка Держави, що користується з міжнародної допомоги, має становити істотну частину ресурсів, виділених на кожну програму або кожний проект, за винятком тих випадків, коли ресурси Держави не дозволяють цього.

Стаття 26

Комітет всесвітньої спадщини і Держава, що одержує допомогу, визначають у складеній ними угоді умови, за яких мають виконуватись програма або проект, що для них передбачено міжнародну допомогу на підставі цієї Конвенції. Державі, що одержує цю допомогу, належить продовжувати захист, зберігання та повернення достоїнств врятованих таким чином здобутків згідно з умовами, визначеними угодою.

VI. ПРОСВІТНИЦЬКІ ПРОГРАМИ

Стаття 27

1. Держави - сторони цієї Конвенції, вживаючи всі відповідні заходи, зокрема просвітницькі та інформаційні програми, докладають усіх зусиль для зміцнення почуття поваги і

прихильності своїх народів до культурної та природної спадщини, визначеної у статтях 1 та 2 Конвенції.

2. Вони зобов'язуються широко інформувати громадськість про небезпеку, що загрожує цій спадщині, а також про заходи, що вживаються на виконання цієї Конвенції.

Стаття 28

Держави - сторони цієї Конвенції, що одержують міжнародну допомогу на виконання Конвенції, вживають необхідних заходів, аби розповсюдити відомості про значення здобутків, які стали предметом такої допомоги, та про ролі, яку ця допомога відіграла.

VII. ЗВІТНІ ДОПОВІДІ

Стаття 29

1. Держави - сторони цієї Конвенції у звітних доповідях, які вони подають на Генеральну Конференцію Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури у визначені нею терміни та за встановленою формою, повідомляють про законодавчі та регламентуючі положення, про інші заходи, вжиті ними на виконання Конвенції, а також про досвід, набутий в цій галузі.

2. Щ звітні доповіді доводяться до відома Комітету всесвітньої спадщини.

3. Комітет всесвітньої спадщини подає звітну доповідь про свою діяльність на кожну чергову сесію Генеральної Конференції Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури.

VIII. ЗАКЛЮЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 30

Цю Конвенцію складено англійською, арабською, іспанською, французькою та російською мовами, причому усі п'ять текстів мають однакову силу.

Стаття 31

1. Ця Конвенція підлягає ратифікації або прийняттю Державами - членами Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури за їхніми відповідними конституційними процедурами.

2. Ратифікаційні грамоти або акти про прийняття передаються на зберігання Генеральному Директорові Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури.

Стаття 32

1. До цієї Конвенції може приєднатись будь-яка Держава, що не є членом Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, яка одержить від Генеральної Конференції Організації запрошення приєднатись до Конвенції.

2. Приєднання здійснюється шляхом передачі на зберігання Генеральному Директорові Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури актів про приєднання.

Стаття 33

Ця Конвенція набирає чинності за три місяці від передачі на зберігання двадцятої ратифікаційної грамоти чи акта про прийняття чи приєднання, але це стосується лише тих Держав, що передали відповідно свої ратифікаційні грамоти, акти про прийняття чи приєднання на цю дату або раніше. Для будь-якої іншої Держави Конвенція набере чинності за три місяці після передачі нею на зберігання своїх ратифікаційних грамот або актів про прийняття чи приєднання.

Стаття 34

Наступні положення поширюються на Держави - сторони цієї Конвенції, що мають федеративний, а не унітарний конституційний устрій:

а) щодо положень цієї Конвенції, виконання яких підпадає під законодавчу діяльність федеральної чи центральної законодавчої влади, зобов'язання федерального чи центрального уряду залишаються тими ж, що й для Держав, які не є федеративними Державами;

б) щодо положень цієї Конвенції, застосування яких підпадає під законодавчу діяльність кожного зі штатів, кожної із земель, провінцій або кожного з кантонів, що складають Федерацію, і для яких за федеративною конституційною системою федеральні законодавчі заходи не є обов'язковими, федеральний уряд доводить згадані положення до відома компетентних органів влади штатів, земель, провінцій або кантонів зі своїм схвальним відзивом.

Стаття 35

1. Кожна з Держав - сторін цієї Конвенції може денонсувати цю Конвенцію.

2. Денонсація нотифікується письмовим актом, що передається на зберігання Генеральному Директорові Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури.

3. Денонсація набирає чинності через 12 місяців після одержання акта про денонсацію. Вона ніяким чином не змінює фінансових зобов'язань, які взяла на себе Держава, що денонсує, поки це скасування не набере чинності.

Стаття 36

Генеральний директор Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури інформує Держави - члени Організації, Держави, згадані у статті 32, що не є членами, а також Організацію Об'єднаних Націй про передачу на зберігання усіх ратифікаційних грамот, актів про прийняття чи приєднання, згаданих у статтях 31 та 32, а також про денонсації, передбачені статтею 35.

Стаття 37

1. Ця Конвенція може бути переглянута Генеральною Конференцією Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури. Проте переглянутий варіант зв'яже зобов'язаннями лише ті держави, які стануть сторонами Конвенції, що зазнала зміни.

2. У випадку, коли Генеральна Конференція прийме нову конвенцію, що зазнала повної або часткової зміни порівняно з цією Конвенцією, і якщо новою конвенцією інакше не передбачається, цю Конвенцію вже не можна буде ратифікувати, прийняти або приєднатись до неї, починаючи з дня набуття чинності нової переглянутої Конвенції.

Стаття 38

Згідно зі статтею 102 Статуту Організації Об'єднаних Націй ця Конвенція реєструється у Секретаріаті Організації Об'єднаних Націй на прохання Генерального Директора Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури.

***

Учинено в Парижі сього двадцять третього листопада 1972 року у двох автентичних примірниках за підписами Голови Генеральної Конференції, що зібралась на свою сімнадцяту сесію, і Генерального Директора Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, які зберігатимуться в архівах Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури, і засвідчені тотожні копії яких передаються усім Державам, згаданим у статтях 31 та 32, а також Організації Об'єднаних Націй.

КОМЕНТАР

У Конвенції про захист всесвітньої культурної та природної спадщини відбилися намагання світового співтовариства створити умови надійнішого, аніж досі, захисту принаймні тієї частини культурної та природної спадщини людства, що має виняткове значення для світової культури. Це досягатиметься шляхом як підвищення відповідальності за

охорону спадщини самих держав, на теренах яких вона розташована, так і розумного поєднання їхніх зусиль з діяльністю у цьому напрямі світового співтовариства, насамперед зі створюваним при UNESCO спеціальним міжурядовим органом - Комітетом з питань захисту всесвітньої культурної та природної спадщини - з відповідними повноваженнями та засобами. Документом, таким чином, закладено міжнародні правові підвалини для спільних дій держав-сторін Конвенції з метою посилення охорони об'єктів культурної та природної спадщини світового значення.

***

Конвенцію було ратифіковано Указом Президії Верховної Ради УРСР від 4 жовтня 1988 р.

1 Як і в англійському тексті, тут застосовано слово „protection”, в іспанському - „proteccion”.

2 Замість вжитого у Венеціанській хартії для позначення місць зосередження монументальних витворів слова "sites" тут вжито слово „ensembles" (в англійській версії документа - „groups of buildings"); слово ж „sites" позначає іншу категорію об'єктів культурної спадщини. Відтепер класифікація - monuments, ensembles, sites, що її запроваджено водночас в даній Конвенції та в Рекомендації щодо захисту культурної та природної спадщини на національному рівні, широко застосовується у світовій практиці ототожнення і розмежування культурних здобутків.

3 Вислів „mise en valeur", який у російськомовній версії Конвенції помилково перекладено виключно як „популяризація". Дивна річ, але саме відтепер це слово стало широко вживаним на сторінках законодавчих актів, інших офіційних документів та наукових праць у всьому радянському й пострадянському просторі, включаючи навіть деякі зарубіжні країни, що перебували у сфері впливу колишнього СРСР.

Додаток 1

**Рекомендація
про охорону на національному рівні
культурної та природної спадщини**

Генеральна конференція Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, яка зібралася в Парижі з 17 жовтня по 21 листопада 1972 року на свою сімнадцяту сесію,

беручи до уваги, що в суспільстві, умови життя якого стрімко змінюються, для гармонійного розвитку людської особистості необхідно зберегти відповідні умови життя, за яких вона збереже

зв'язок із природою та залишками культурної спадщини минулих поколінь, і що для цього є сенс надати культурній та природній спадщині активну функцію в житті суспільства і органічно пов'язати в рамках загальної політики досягнення нашого часу, цінності минулого і красу природи;

беручи до уваги, що це введення в соціальне та економічне життя мусить бути одним із основних аспектів регіонального розвитку й національного планування на всіх рівнях;

беручи до уваги, що нові явища, властиві нашому часові, становлять серйозну загрозу культурній та природній спадщині, яка є суттєвим елементом спадщини людства і джерелом збагачення та гармонійного розвитку для нинішньої та майбутньої цивілізації;

беручи до уваги, що кожен предмет культурної та природної спадщини є унікальним і що зникнення будь-якого такого предмета є невідомою та безповоротною втратою для цієї спадщини;

беручи до уваги, що кожна країна, на території якої знаходяться предмети культурної та природної спадщини, зобов'язана зберегти цю частину спадщини людства і забезпечити передачу майбутнім поколінням;

беручи до уваги, що вивчення, знання, охорона культурної та природної спадщини в різних країнах світу сприяє взаєморозумінню між народами;

беручи до уваги, що культурна і природна спадщина становить єдине гармонійне ціле, елементи якого неподільні;

беручи до уваги, що спільно продумана і сформульована політика охорони культурної та природної спадщини здатна створити постійну взаємодію між державами-членами і виявити вирішальний вплив на діяльність, яку проводить у цій царині Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури;

відзначаючи, що Генеральна конференція вже ухвалила такі міжнародні акти про охорону культурної та природної спадщини, як: Рекомендація щодо міжнародних принципів, які застосовуються під час археологічних розкопок (1956 р.) (995_237), Рекомендація про збереження краси пейзажів і місцевостей (1962 р.) і Рекомендація про збереження культурних цінностей, яким загрожує небезпека внаслідок проведення громадських або приватних робіт (1968 р.) (995_723);

бажаючи доповнити і поширити дію норм і принципів, сформованих у таких рекомендаціях;

отримавши пропозиції, що стосуються охорони культурної та природної спадщини, і включивши це питання як пункт 23 до порядку денного сесії;

вирішивши на своїй шістнадцятій сесії, що це питання має стати предметом міжнародної регламентації у вигляді рекомендації державам-членам,

ухвалює 16 листопада 1972 року цю Рекомендацію.

I. Визначення культурної та природної спадщини

1. У цій Рекомендації як "культурна спадщина" розглядаються:

- пам'ятки - твори архітектури, монументальної скульптури й живопису включно з печерами й надписами, а також елементи, групи елементів чи структури, що становлять особливу цінність під кутом зору археології, історії, мистецтва чи науки;

- ансамблі - групи ізольованих чи поєднаних будівель, що завдяки їхній архітектурі, єдності чи зв'язку з пейзажем

становлять особливу цінність під кутом зору історії, мистецтва чи науки;

- пам'ятні місця - топографічні зони, спільні творіння людини й природи, що становлять особливу цінність завдяки їхній красі чи викликають інтерес як об'єкти археології, історії, етнології чи антропології.

2. У цій Рекомендації як "природна спадщина" розглядаються:

- природні пам'ятки, утворені фізичними чи біологічними формаціями або групами таких формацій, що становлять особливу цінність з естетичного й наукового поглядів;

- геологічні й фізикогеографічні утворення і точно визначені райони, що становлять ареал цінних або таких, які знаходяться під загрозою, видів тварин і рослин, що становлять особливу цінність під кутом зору науки чи збереження;

- природні пам'ятні місця чи суворо обмежені природні зони, які становлять цінність для науки, збереження, природної краси, або спільні творіння людини і природи.

II. Національна політика

3. Відповідно до своїх юридичних і законодавчих вимог кожна держава має згідно з можливостями формулювати, вдосконалювати і здійснювати національну політику, головна мета якої полягає в координації та використанні всіх наукових, технічних, культурних та інших можливостей для забезпечення ефективної охорони, збереження й популяризації культурної та природної спадщини.

III. Загальні принципи

4. Культурна і природна спадщина є багатством, охорона, збереження й популяризація якого покладають на держави, на території яких воно знаходиться, обов'язки як перед своїми громадянами, так і перед усім міжнародним співтовариством: держави-члени повинні уживати необхідних заходів для виконання цього обов'язку.

5. Культурна чи природна спадщина мають розглядатися як єдине ціле, що охоплює не лише творіння з властивою їм великою цінністю, а й найскромніші елементи, які набувають із часом культурної та природної цінності.

6. Жодне з цих творінь і жоден із цих елементів не повинні розглядатися поза їхнім докільям.

7. Оскільки кінцевою метою охорони, збереження й популяризації культурної та природної спадщини є розвиток людської особистості, держави-члени повинні в межах своїх можливостей дати орієнтацію своєї діяльності в цій царині, щоби культурна і природна спадщина не розглядалася як гальмо національного розвитку, а стала визначальним чинником такого розвитку.

8. Охорону, збереження й популяризацію культурної та природної спадщини слід розглядати як один із суттєвих аспектів планів регіонального розвитку й загального планування на національному, регіональному й місцевому рівнях.

9. Необхідно здійснювати активну політику збереження та інтеграції культурної та природної спадщини з суспільним життям. Держави-члени мають організувати об'єднані дії всіх зацікавлених державних і приватних служб з метою формулювання і проведення цієї політики. Попереджувальні й виправні заходи, що стосуються

культурної та природної спадщини, слід доповнювати іншими заходами, аби надати кожній цінності цієї спадщини функцію, яка включала б її в нинішнє та майбутнє соціальне, економічне, наукове і культурне життя народу, функцію, сумісну з культурним і природним характером даної цінності. У здійсненні заходів з охорони культурної спадщини мають використовуватися наукові й технічні досягнення всіх дисциплін, пов'язаних з охороною, збереженням і популяризацією культурної чи природної спадщини.

10. У міру можливостей державним органам треба знаходити дедалі значніші фінансові засоби для збереження й популяризації культурної та природної спадщини.

11. Місцеве населення варто безпосередньо залучати до здійснення заходів з охорони і збереження, і до нього необхідно звертатися за пропозиціями і допомогою, зокрема в тому, що стосується поваги і спостереження за культурною і природною спадщиною. Може бути також передбачено фінансове сприяння з боку приватного сектора.

IV. Організація служб

12. Попри те, що різноманітність не дозволяє всім державам-членам прийняти одноманітну організацію, все ж таки слід виробити деякі спільні критерії.

Спеціалізовані державні служби

13. Держави-члени мають заснувати на своїй території, з урахуванням притаманних кожній країні умов, одну чи кілька спеціалізованих державних служб, якщо вони не створені, яким доручається ефективно виконувати нижченаведені функції:

a) розробляти і здійснювати різноманітні заходи з метою охорони, збереження і популяризації культурної та природної спадщини та її активної інтеграції з суспільним життям; приступити до складання переліку охорони цієї спадщини і створення відповідних служб документації;

b) готувати й набирати наукові, технічні та адміністративні кадри, доручати їм розроблення програм виявлення, охорони, збереження, інтеграції та керівництво їх виконанням;

c) організувати тісну співпрацю спеціалістів різних дисциплін для вивчення проблем технічного збереження культурної та природної спадщини;

d) створювати чи використовувати лабораторії для вивчення всіх наукових проблем, які виникають у зв'язку зі збереженням культурної та природної спадщини;

e) стежити за тим, щоби власники чи наймачі здійснювали необхідну реставрацію і забезпечували оптимальне мистецьке і технічне утримування будівель.

Консультативні органи

14. Спеціалізовані служби мають працювати разом із консультативними органами, відповідальними за консультацію та підготовку заходів, дотичних до культурної та природної спадщини. Ці консультативні органи мають складатися, зокрема, з експертів, представників великих асоціацій із збереження культурної спадщини і представників зацікавлених адміністративних органів.

Співробітництво між різними органами

15. Спеціальні служби з охорони, збереження і популяризації культурної та природної спадщини мають працювати нарівні з іншими державними службами, зокрема з тими, що займаються облаштуванням території, проведенням значних робіт, докільям, плануванням території, економічним і соціальним плануванням. Необхідно ретельно розробляти програми розвитку туризму, пов'язані з природною та культурною спадщиною, аби не змінити властивого характеру і значення таких цінностей, і вживати заходів для встановлення відповідних зв'язків між заінтересованими органами.

16. Між спеціалізованими службами слід організувати на всіх рівнях постійне співробітництво в проведенні широкомасштабних проектів і створити координаційні органи для того, щоби спільно прийняті рішення враховували різні інтереси. Спільне планування між ними має передбачатися від самого початку досліджень, і необхідно створити механізм для вирішення конфліктів.

Компетенція центральних, федеральних, обласних чи місцевих органів

17. З огляду на те, що проблеми охорони, збереження й популяризації культурної та природної спадщини є складними, вимагають спеціальних знань, іноді прийняття не простих рішень і що в цій сфері немає достатньої кількості кваліфікованих спеціалістів, розподіл обов'язків між центральними чи федеральними органами влади та обласними чи місцевими органами влади має в основному здійснюватися способом продуманої рівноваги, яка враховувала б умови кожної держави в усьому, що стосується розроблення й застосування всіх заходів щодо охорони.

V. Заходи з охорони

18. Держави-члени мають у межах своїх можливостей вживати необхідних наукових, технічних, адміністративних, юридичних і фінансових заходів для забезпечення охорони культурної та природної спадщини, що знаходиться на її території. Ці заходи визначаються законодавством і устроєм держави.

Наукові й технічні заходи

19. Державам-членам слід турботливо й систематично підтримувати в належному стані свою культурну і природну спадщину, аби уникнути значних фінансових операцій, викликаних її руйнуванням; з цією метою їм належить спостерігати за цією спадщиною через періодичні інспекції. Крім того, відповідно до наявних у них наукових, технічних і фінансових можливостей вони повинні розробити детальну і сплановану програму збереження й популяризації, яка поступово охопила б усю культурну і природну спадщину.

20. Необхідним роботам мають, залежно від їхніх масштабів, передувати й супроводжувати їх глибокі спільні дослідження спеціалістів усіх відповідних галузей.

21. Держави-члени мусять вишукувати ефективні методи додаткової охорони тих предметів культурної та природної спадщини,

яким загрожує надзвичайно серйозна небезпека. В таких методах необхідно брати до уваги взаємозв'язок наукових, технічних і мистецьких проблем, визначати необхідні заходи.

22. Предмети культурної та природної спадщини слід, де це є доцільним, реставрувати задля збереження їхнього вигляду чи надати їм нову, придатнішу функцію за умови, що їхня культурна цінність від цього не зменшиться.

23. Роботи, здійснювані стосовно культурної спадщини, мають бути скеровані на збереження її традиційного вигляду, недопущення будь-яких нових будівель чи будь-якого опорядження, яке могло б порушити її об'ємне чи кольорове співвідношення з довкіллям.

24. Оскільки зв'язки між пам'яткою та її довкіллям, встановлені часом і людьми, є надзвичайно важливими, їх ніяк не можна порушувати чи нищити. Не слід дозволяти ізоляцію пам'ятки через знищення довкілля; так само її переміщення має розглядатися лише як виключне рішення, спричинене дуже важливою мотивацією.

25. Держави-члени мають уживати заходів щодо охорони культурної та природної спадщини від несприятливих наслідків технологічного розвитку цивілізації. Метою цих заходів має бути боротьба з шумом і вібраціями машин і транспортних засобів. Необхідно також уживати заходів проти забруднення та стихійних лих, передбачати компенсацію втрат, заподіяних культурній і природній спадщині.

26. Оскільки відродження ансамблів не завжди підкоряється ідентичним правилам, державам-членам у відповідних випадках необхідно передбачати соціологічні дослідження з метою точного визначення соціально-культурних потреб середовища, в якому знаходиться відроджуваний ансамбль. Будь-яка операція щодо відродження має надати людині можливість працювати в цьому ансамблі та розвиватися в ньому.

27. Державам-членам належить проводити дослідження геології та екології різноманітних цінностей природної спадщини, таких як природні парки, заповідники й заказники флори і фауни, сховища, зони відпочинку чи інші еквіваленти резервації, щоби збагнути їхню наукову цінність, визначити вплив їх використання відвідувачами і встановити контроль за наслідками цього, щоби уникнути заподіяння серйозної шкоди цій спадщині та забезпечити відповідну основу для збереження фауни і флори.

28. Держави-члени мають бути обізнаними з розвитком засобів сполучення, зв'язку, аудіовізуальних засобів, автоматичної обробки даних та іншої відповідної техніки, а також тенденцій культури й відпочинку, щоби створити найкращі можливості та умови для наукових досліджень і відпочинку широкого загалу, які відповідали б призначенню кожного району і не завдавали б шкоди його природним ресурсам.

Адміністративні заходи

29. Кожній державі-членові слід якомога швидше скласти перелік своєї культурної та природної спадщини, в т. ч. цінностей, які, не маючи виключного значення, невіддільні від середовища і сприяють його характерності.

30. Результати перепису культурної та природної спадщини мають бути викладені в належній формі й постійно оновлюватись.

31. Держави-члени мають підготувати мапи і найповнішу документацію даних про цю культурну та природну спадщину, аби

забезпечити справжнє визнання культурної та природної спадщини на всіх рівнях планування.

32. Держави-члени мусять турбуватися про відповідне використання історичних ансамблів, які втратили своє первісне призначення.

33. Має розроблятися план охорони, збереження, розвитку й відродження історичних і художніх ансамблів. В ньому треба вказувати периферичні пояси охорони, викладати умови використання землі й зазначати споруди, що їх належить охороняти, а також умови такої охорони. Цей план слід включати в загальну політику міста і країни для цих районів.

34. У планах відродження необхідно вказувати використання історичних будівель і зв'язки між відновлюваною зоною та містобудівельним розвитком довколишніх районів. При визначенні зони, що підлягає відродженню, варто консультиватися з місцевою владою і компетентними представниками цієї зони.

35. Будь-які роботи, що могли б спричинити порушення наявного стану будівель в охоронюваному районі, слід проводити лише за умови попереднього дозволу планових органів міста і країни та за порадою спеціалізованих служб, відповідальних за охорону культурної та природної спадщини.

36. З метою створення в ансамблях будівель із сучасними зручностями, необхідних для мешканців, варто дозволяти внутрішні переробки, якщо вони докорінно не змінюють характерних рис старовинних будівель.

37. Державам-членам належить розробляти коротко- і довготермінові плани на основі переліків своєї природної спадщини з метою досягнення того, щоби система збереження відповідала потребам їхніх країн.

38. Держави-члени мають створити консультативну службу для орієнтації неурядових організацій і землевласників з питань національної політики збереження природи з урахуванням продуктивного використання землі.

39. Держави-члени мусять розробляти політику і програми щодо відновлення природних ділянок, занехаяних унаслідок промислової та іншої діяльності людини.

Юридичні заходи

40. Культурна і природна спадщина має охоронятись у своїх окремих елементах чи в цілому, залежно від міри зацікавленості нею, законодавством чи положеннями, згідно з компетенцією та правовими процедурами кожної країни.

41. Заходи щодо охорони належить доповнювати в міру необхідності прийняттям нових положень, що сприятимуть збереженню культурної та природної спадщини і полегшуватимуть належну підтримку її частин. З цією метою дотримання заходів з охорони має розповсюджуватися на окремих власників та на державні органи, котрі володіють об'єктами культурної та природної спадщини.

42. Якщо котрась нерухомість розташована всередині чи поблизу пам'ятного місця, що охороняється, вона не може без дозволу на те спеціалізованих органів бути предметом яких-небудь нових будівель, руйнувань, вирубки лісів, перебудов, що змінять її вигляд.

43. У законодавчих текстах про будівництво промислових підприємств чи проведення громадських або приватних робіт має враховуватися чинне законодавство у сфері збереження спадщини. З

метою прискорення проведення необхідних робіт щодо збереження органи, відповідальні за охорону культурної та природної спадщини, можуть уживати заходів із надання фінансової допомоги власникові, заступивши його собою, і проведення замість нього робіт, вартість яких він мусить, поза сумнівом, відшкодувати.

44. Там, де це необхідно для збереження цінностей, органи влади можуть отримати повноваження на експропріацію будівлі чи пам'ятного місця, що охороняється, і на передачу його суспільним органам відповідно до умов і положень внутрішнього законодавства.

45. Держави-члени мають регламентувати розміщення афіш, реклами, в т. ч. світлової, торгових вивісок, облаштування наметових містечок, установа підпірок, прокладення електричних чи телефонних кабелів, встановлення телевізійних антен, рух і стоянки будь-якого транспорту, встановлення дороговказів, розміщення міського обладнання і т.д., себто всього, що пов'язане з упорядкуванням або частковим використанням культурної та природної спадщини.

46. Обов'язки, що впливають із заходів щодо охорони будь-якого елемента культурної та природної спадщини, не слід відокремлювати від майна, хоч би до кого воно переходило. В разі продажу будівлі, що охороняється, чи природного пам'ятного місця необхідно повідомляти покупця про те, що вони підлягають охороні.

47. Згідно з юридичними й конституційними положеннями кожної держави-члена кримінальні покарання чи адміністративні санкції мають застосовуватися до будь-якої особи, яка свідомо зруйнує, змінить або зіпсує пам'ятку, ансамбль чи пам'ятне місце, що мають археологічну, історичну чи мистецьку цінність. Ці заходи можуть доповнюватися конфіскацією обладнання, використаного для незаконних розкопок.

48. Кримінальні покарання чи адміністративні санкції слід накладати на винуватця будь-яких інших посягань на охорону, збереження або популяризацію взятих під захист об'єктів культурної або природної спадщини і мають включати положення щодо відновлення пошкоджених пам'ятних місць в їх первинному стані згідно з науковими і технічними нормами.

Фінансові заходи

49. Центральні й місцеві органи влади мають по спроможі передбачати у своїх бюджетах певну частину коштів, пропорційну значенню цінностей культурної та природної спадщини, яка охороняється, аби забезпечити утримання, збереження і популяризацію тих цінностей, власниками яких вони є, і взяти фінансову участь у роботах, що проводяться з цінностями, котрі охороняються, органами влади чи приватними власниками.

50. Витрати, пов'язані з охороною, збереженням і популяризацією культурної та природної спадщини, що знаходиться у приватній власності, мають, згідно з можливостями, відноситися на рахунок її власників і користувачів.

51. Для приватних власників володінь, що охороняються, могли б бути встановлені пільговий податковий режим, позики чи допомоги, за умови, що вони здійснюватимуть роботи з охорони, збереження чи популяризації своїх володінь згідно з установленими нормами.

52. Власникам культурних і природних ділянок, що охороняються, в разі необхідності може виплачуватися компенсація за ті витрати, що їх вони можуть зробити внаслідок здійснення

програм щодо охорони.

53. Фінансові переваги, надавані приватним власникам, належить у відповідних випадках супроводжувати виконанням деяких умов, установлених в інтересах суспільства, як-от доступ до парків, садів, визначних місць, відвідування всіх чи частин внутрішніх приміщень пам'яток і ансамблів та природних визначних місць, фотографування і т. ін.

54. У бюджетах державних органів варто передбачати спеціальні кошти для охорони культурної та природної спадщини, якій загрожують великомасштабні громадські чи приватні роботи.

55. Аби збільшити свої фінансові можливості, держави-члени можуть заснувати один чи кілька "Фондів культурної та природної спадщини", що були б державними установами з правом отримання приватних пожертвувань, дотацій та дарчих сум, зокрема від промислових і комерційних організацій.

56. Особам і установам, що роблять пожертвування, дарують суми чи заповіти на придбання, реставрацію чи утримання певних елементів культурної та природної спадщини, можуть надаватися податкові пільги.

57. З метою полегшення діяльності з відновлення природної та культурної спадщини держави-члени можуть уживати особливих заходів, зокрема у формі позик на цілі оновлення й реставрацію, а також заходи щодо регламентації, необхідні для того, щоб уникнути спекулятивного зростання цін на землю у визначених зонах.

58. Аби уникнути переселення на шкоду найменш забезпеченим мешканцям відроджуваних будівель чи ансамблів, може бути передбачена винагорода, що компенсує збільшення квартирної плати і дозволить мешканцям відроджуваних будівель зберегти свої квартири. Ця тимчасова винагорода, що визначається залежно від доходів заінтересованих осіб, має дозволити останнім робити більші витрати, що є наслідком проведених робіт.

59. Держави-члени можуть полегшити фінансування будь-яких робіт, здійснюваних стосовно культурної та природної спадщини, заснуванням позичкового фонду, який став би органом, що користується підтримкою державних органів і приватних кредитних установ, відповідальних за надання власникам позичок під низькі проценти і з довготривалим терміном погашення.

VI. Культурно-освітня діяльність

60. Університети, навчальні заклади всіх ступенів і неперервної освіти мають організувати курси, лекції, семінари і т. ін. з історії мистецтва, архітектури, навколишнього середовища і міського планування.

61. Державам-членам варто здійснювати просвітницькі кампанії, аби пробуджувати широкий інтерес населення і розвивати його повагу до культурної та природної спадщини. Постійні зусилля бажано здійснювати для інформування населення про те, що робиться і що може бути зроблено для охорони культурної та природної спадщини і для зміцнення любові й поваги до її цінностей. З цією метою, в міру необхідності, належить використовувати всі засоби інформації.

62. За повного обліку великої економічної та соціальної цінності культурної та природної спадщини треба вжити заходів щодо розвитку і зміцнення високої культурної та просвітницької цінності цієї спадщини, суттєво мотивуючи її охорону, збереження й популяризацію.

63. Будь-які дії в інтересах цінностей культурної та природної спадщини повинні враховувати цю культурну і просвітницьку цінність, яка базується на тому, що вони є свідченням певного середовища, форм архітектури або містобудування, відповідних людській особистості та її масштабові.

64. Необхідно створювати добровільні організації для того, щоб заохочувати національну й місцеву владу повністю використовувати її повноваження у справі охорони, підтримувати їх, а в необхідних випадках відшукувати для них фінансові кошти. Ці організації мають підтримувати контакти з місцевими історичними товариствами, з товариствами з благоустрою та місцевими комітетами розвитку, з туристичними організаціями тощо; вони можуть також організовувати для своїх членів коментовані екскурсії та відвідування різних елементів культурної та природної спадщини.

65. Можна було б організувати інформаційні центри, музеї та виставки для роз'яснення робіт, здійснюваних на елементах культурної та природної спадщини, що їх заплановано відновити.

VII. Міжнародне співробітництво

66. Державам-членам слід співробітничати в царині охорони, збереження й популяризації культурної та природної спадщини, використовуючи, коли це бажано, допомогу міжурядових і неурядових міжнародних організацій. Таке двостороннє чи багатостороннє співробітництво необхідно координувати і відображати в таких формах:

- a) обмін науково-технічною інформацією та публікаціями;
- b) організація навчальних курсів і робочих груп із визначених питань;
- c) надання стипендій для досліджень і відряджень наукового, технічного й адміністративного персоналу та пересилання обладнання;
- d) надання можливостей для наукової й технічної підготовки за кордоном через участь молодих дослідників і техніків в архітектурних роботах, археологічних розкопках і збереженні природних визначних місць;
- e) координація, в рамках групи держав-членів, великомасштабних проектів щодо збереження, розробок, реставрації та відродження з метою поширення набутого досвіду.

Конвенции и рекомендации ЮНЕСКО по вопросам охраны культурного наследия. Сборник. - М., 1990. - С. 83-90.

Україна в міжнародно-правових відносинах,
книга 2, Правова охорона культурних цінностей,
Київ, Юрінком Інтер, 1997

Додаток 2

ПРОВІДНІ НАСТАНОВИ ЩОДО ЗАНЕСЕННЯ СПЕЦИФІЧНИХ ВИДІВ НАДБАНЬ ДО СПИСКУ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

ВСТУП

1. У цьому додатку надається інформація стосовно специфічних типів надбань, аби нею керувалися Держави-

сторони Конвенції при підготовці пропозицій для занесення надбань до Списку всесвітньої спадщини. Викладена нижче інформація являє собою настанови, якими необхідно користуватися разом з розділом II Провідних настанов, де наведено уточнені критерії для занесення надбань до Списку всесвітньої спадщини.

2. Комітет [всесвітньої спадщини] схвалив результати зборів експертів з питань культурних ландшафтів, міст, каналів та доріг (частина I, див. нижче).

3. Про звіти зборів інших експертів, що подані на запит Комітету всесвітньої спадщини в рамках загальної стратегії складання репрезентативного, врівноваженого та достовірного Списку всесвітньої спадщини, згадано у частині II.

4. У частині III наведено перелік порівняльних і тематичних досліджень, виконаних консультативними організаціями. (3)

I. КУЛЬТУРНІ ЛАНДШАФТИ, МІСТА, КАНАЛИ ТА ДОРОГИ

5. Комітет всесвітньої спадщини ототожнив та встановив декілька специфічних категорій надбань, що мають культурну та/або природну цінність, дав їм визначення та прийняв спеціальні настанови з метою полегшити оцінку цих надбань, якщо вони пропонуються на занесення до Списку всесвітньої спадщини. На даний момент до цих категорій віднесені, хоча не виключено, що до них додаватимуться свого часу інші, такі:

- a) культурні ландшафти;
- b) історичні міста та історичні центри міст;
- c) успадковані канали;
- d) успадковані дороги.

КУЛЬТУРНІ ЛАНДШАФТИ (4)

Визначення

6. Культурні ландшафти являють собою надбання культури та репрезентують "спільні творіння людини та природи", зазначені в статті 1 Конвенції. Вони ілюструють еволюцію суспільства та людського облаштування протягом століть під впливом матеріальних обмежень та/або сприятливих можливостей, наданих їхнім природним середовищем та послідовними соціальними, економічними і культурними чинниками, внутрішніми та зовнішніми.

7. Вони мають відбиратися на підставі їхньої виняткової загальнолюдської цінності, репрезентативності щодо чітко

визначеного геокультурного регіону та спроможності ілюструвати суттєві та своєрідні культурні елементи таких регіонів.

8. Термін "культурний ландшафт" охоплює широке різноманіття проявів взаємодії людини та її природного середовища.

9. Культурні ландшафти часто відображають особливі способи життєздатного використання земель, враховуючи властивості та обмеження природного середовища, в якому вони створені, а також особливий духовний зв'язок з природою. Захист культурних ландшафтів може сприяти сучасним способам життєздатного використання та підвищення якостей земель, зберігаючи або збагачуючи природні цінності ландшафту. Постійна наявність традиційних форм використання земель підтримує біологічну різноманітність у численних регіонах світу. Отже, захист традиційних культурних ландшафтів є корисним для підтримки біологічної різноманітності.

Категорії та визначення

10. Культурні ландшафти поділяються на три великі категорії:

i) Чітко визначений, свідомо задуманий та створений людиною ландшафт, що найлегше піддається ототожненню, включаючи ландшафти садів та парків, створених з естетичних міркувань, які часто (але не завжди) пов'язані з різноманітними будівлями або релігійними ансамблями.

ii) Другу категорію становить справжній еволюційний ландшафт. Він виник із соціальної, економічної, адміністративної та/або релігійної потреби і набув сучасної форми в зв'язку та у взаємодії з природним середовищем. Такі ландшафти у своїй формі та композиції відображають цей еволюційний процес. Вони поділяються на дві підкатегорії:

- реліктовий (або застиглий) ландшафт, еволюційний процес якого, на певний момент в минулому, чи то раптово, чи то за якийсь час, зупинився. А втім його вельми важливі ознаки залишилися візуально сприйнятливими;

- живий ландшафт - це такий ландшафт, який зберігає активну соціальну роль у сучасному суспільстві, тісно пов'язаний з традиційним способом життя і в якому триває еволюційний процес. Водночас він

виявляє безсумнівні докази своєї еволюції протягом часу.

iii) Останню категорію становить асоціативний культурний ландшафт. Занесення таких ландшафтів до Списку всесвітньої спадщини підтверджується скоріше силою асоціації релігійних, художніх або культурних явищ природної складової, ніж матеріальними слідами культури, які можуть бути незначними чи навіть відсутніми.

Занесення культурних ландшафтів до Списку всесвітньої спадщини

11. Розмір культурного ландшафту, що пропонується для занесення до Списку всесвітньої спадщини, визначається виходячи з його функцій та читабельності. В усякому разі обраний зразок має бути досить великим, щоб репрезентувати весь культурний ландшафт, ілюстрацією до якого він є. Не повинна відкидатися можливість занесення протяжних лінейних обширів, що репрезентують значущі транспортні та комунікаційні мережі.

12. Загальні критерії щодо захисту та управління рівною мірою стосуються культурних ландшафтів. Так само важливо звертати увагу на культурні та природні цінності ландшафтів, що розглядаються, та у співпраці з місцевими громадами і за їхньою повною згодою готувати пропозиції на занесення.

13. Наявність категорії "культурний ландшафт", доданої до Списку всесвітньої спадщини на підставі критеріїв, визначених у пункті 77 Провідних настанов, не виключає можливості продовжувати занесення надбань виняткового значення як за природними, так і за культурними критеріями (дивись визначення надбань змішаної природної та культурної спадщини, описане в пункті 46 Провідних настанов). У таких випадках їхня виняткова загальнолюдська цінність має підтверджуватися критеріями з обох категорій⁶.

УСПАДКОВАНІ КАНАЛИ

16. Концепцію "каналів" детально описано в доповіді зібрання експертів на тему успадкованих каналів (Канада, вересень 1994 р.)⁷

Визначення

17. Канал - це судноплавний шлях, споруджений людиною. Він

може мати виняткову загальнолюдську цінність з погляду історії або технології, чи то через свою сутність, чи як винятковий приклад, репрезентативний для цієї категорії культурних надбань. Канал може являти собою монументальний витвір, своєрідну ознаку лінійного культурного ландшафту або становити невід'ємну частину складного культурного ландшафту.

Занесення успадкованих каналів до Списку всесвітньої спадщини

18. Автентичність цілком залежить від цінностей та зв'язків між ними. Відмітною рисою каналу як елемента спадщини є його еволюція у часі. Це пов'язано зі способом його використання у різні періоди та з відповідними технологічними змінами, яких зазнав канал. Значущість цих змін може становити елемент спадщини.

19. Автентичність та історичне трактування каналу охоплює зв'язок між нерухомим надбанням (предмет Конвенції), можливими рухомими надбаннями (судна, тимчасове навігаційне обладнання) та спорідненими структурами (мости тощо) і ландшафтом.

20. Значущість каналів можна досліджувати за технологічними, економічними, соціальними та ландшафтними чинниками, як це подано нижче.

(i) Технологія

Канали можуть мати різне призначення: іригація, навігація, оборона, гідроелектроенергетика, запобігання повеням, осушення земель та водопостачання. У цьому відношенні можуть мати значення нижче наведені позиції, що репрезентують такі сфери технологічної діяльності:

- a) трасування та водонепроникність каналу;
- b) обладнання та інфраструктура на шляху каналу по відношенню до порівняльних структурних характеристик в інших сферах архітектури та технології;
- c) ускладнення методів спорудження; та d) перенесення технологій.

(ii) Економіка

Внесок каналів в економіку є різним, наприклад, в плані розвитку господарства та переміщення товарів і людей. Канали є первинними маршрутами, створеними людиною для ефективного транспортування вантажів навалом. Канали відігравали та продовжують відігравати суттєву роль у розвитку господарства через їхнє використання для іригації.

- Важливими є такі чинники:
- a) формування нації;
  - b) розвиток сільського господарства;
  - c) розвиток промисловості;
  - d) розвиток інженерних знань, застосовних до інших сфер знань та промисловості;
  - e) туризм.

(iii) Соціальні чинники

Спорудження каналів мало, а їхнє функціонування продовжує мати соціальні наслідки:

- a) перерозподіл багатств з соціальними та культурними результатами;
- b) пересування населення та взаємодія культурних груп.

(iv) Ландшафт

Такі крупномасштабні утворення впливали та продовжують впливати на природний ландшафт. Пов'язана з цим промислова діяльність та еволюція способів розселення викликають помітні зміни форм та характеристик ландшафту.

УСПАДКОВАНІ ДОРОГИ

21. Концепція "доріг" як культурних маршрутів обговорювалась на зібранні експертів на тему "Дороги як невід'ємні складові нашої культурної спадщини" (Мадрид, Іспанія, листопад 1994 р.)⁸

Визначення

22. Концепція успадкованих доріг визнається багатю та плідною. Вона пропонує особливі рамки, в яких можуть розвиватися взаєморозуміння, плюралістичний підхід до історії та культура мирного співіснування.

23. Успадкована дорога складається з матеріальних елементів, культурна цінність яких завдячує обмінам та багатомірному діалогові між країнами або регіонами, і які ілюструють взаємодію руху вздовж усієї дороги у просторі та часі.

Занесення успадкованих доріг до Списку всесвітньої спадщини

24. Щоб визначити, чи слід заносити успадковану дорогу до Списку всесвітньої спадщини, мають бути враховані такі

позиції:

(i) Необхідною умовою знову ж таки є наявність виняткової загальнолюдської цінності.

(ii) Концепція успадкованих доріг:

- спирається на активність руху та мету обмінів, з безперервністю у просторі та часі;
- відноситься до цілого, де за цінністю дорога переважає сукупність складових елементів цілого, надавши йому культурної значущості;
- відображає обмін та діалог між країнами та регіонами;
- є багатомірною, з різними аспектами, що розвивають та доповнюють її первісну ціль, яка може бути релігійною, комерційною, адміністративною або іншою.

(iii) Успадкована дорога може розглядатися як специфічний та динамічний тип культурного ландшафту, як це визнано нещодавніми дебатами, що й обумовило їхнє включення до Провідних настанов.

(iv) Ототожнення успадкованої дороги спирається на сукупність показників інтенсивності та матеріальних елементів, що свідчать про значущість вказаної дороги.

(v) Умови автентичності мають застосовуватися на підставі значущості та інших складових елементів успадкованої дороги. Вони мають враховувати довжину дороги, та, можливо, інтенсивність її сучасного використання, а також правомірні побажання людей, яких це торкається, стосовно її розвитку.

Ці позиції вивчаються у природних межах дороги та в її нематеріальних і символічних параметрах.

Примітки

2) До специфічних видів надбань Комітетом всесвітньої спадщини віднесені культурні ландшафти, історичні міста (як мертві, так і живі на-селені місця в цілому, їхні історичні центри, квартали), канали та дороги. (Примітка спец. редактора)

3) Консультативними організаціями Комітету всесвітньої спадщини є ICCROM, ICOMOS та UICN. (Примітка спец. редактора)

4) Цей текст було складено групою експертів з питань культурних ландшафтів (La Petite Piere, Франція, 24-26 жовтня 1992 р.) (дивись документ WHC-92/CONF.202/10/Add). Після цього текст було схвалено для включення у Провідні настанови Комітетом

всесвітньої спадщини на його шістнадцятій сесії (Santa Fe, 1992 р.) (дивись документ WHC-92/CONF.002/12).

Ці критерії наведені у розділі II. F (пункти 96-119)
5) Провідних настанов. (Примітка спец. редактора)

Гобто, критеріями (i) - (vi) для об'єктів культурної спадщини та (vii) - (x) для об'єктів природної спадщини. (Примітка спец. редактора)
6)

Зібрання експертів на тему "Успадковані канали" (Канада, 15-19 вересня 1994 р.) (дивись документ WHC-94/CONF.003/INF.10) обговорено Комітетом всесвітньої спадщини на його 19 сесії (Берлін, 1995 р.) (дивись документ WHC-95/CONF.203/16).
7)

Зібрання експертів на тему "Дороги як невід'ємні складові нашої культурної спадщини" (Мадрид, 24-25 листопада 1994 р.) (дивись документ WHC-94/CONF.003/INF.13) обговорено Комітетом всесвітньої спадщини на його 19 сесії (Берлін, 1995 р.) (дивись документ WHC-95/CONF.203/16).
8)

Додаток 3

ЮНЕСКО
КОМІТЕТ ВСЕСВІТНЬОЇ СПАДЩИНИ

**Провідні настанови щодо втілення у життя Конвенції
про всесвітню спадщину (1)**

(ВИТЯГИ)

Мова оригіналу - французька

Розділ II

II. А Визначення всесвітньої спадщини

Культурні ландшафти

47. Культурні ландшафти являють собою культурні надбання, що репрезентують "спільні творіння людини та природи", зазначені у статті 1 Конвенції. Вони ілюструють еволюцію людської спільноти та її облаштування протягом часу під впливом фізичних обмежень та/або можливостей, обумовлених природним середовищем та послідовними соціальними, економічними і культурними чинниками, як зовнішніми, так і внутрішніми.

Рухома спадщина

48. Пропозиції на занесення стосовно нерухомої спадщини, яка може стати рухомою, не прийматимуться до розгляду.

Виняткова загальнолюдська цінність

49. Виняткова загальнолюдська цінність означає культурну та/або природну значущість настільки виняткову, що вона виходить за межі власне національних кордонів та презентує той же неоціненний характер для сучасних і прийдешніх генерацій усього людства. За цих підстав постійний захист такої спадщини має найвищу значущість для міжнародної спільноти в цілому. Комітет визначає критерії для занесення надбань до Списку всесвітньої спадщини.

50. Держави-сторони запрошуються подавати пропозиції на занесення надбань культурної та/або природної спадщини, що їх вони вважають такими, що мають "виняткову загальнолюдську цінність" для занесення до Списку всесвітньої спадщини.

51. Під час занесення надбань до Списку всесвітньої спадщини Комітет приймає декларацію про виняткову загальнолюдську цінність (дивись пункт 154), яка становитиме ключову основу для дійового захисту надбання та дійового управління надбанням у майбутньому.

52. Мета Конвенції не в тому, щоб забезпечити захист усіх надбань, що викликають великий інтерес, мають неабиякі значення або цінність, а лише вибіркового переліку найвинятковіших з-поміж них з погляду усього людства. Не слід вважати, що надбання національного та/або регіонального значення автоматично заноситимуться до Списку всесвітньої спадщини.

53. Пропозиції на занесення, подані Комітетові, мають засвідчувати обов'язок Держави-сторони зберігати спадщину, про яку йдеться, в міру своїх можливостей. Цей обов'язок матиме форму відповідних юридичних, наукових, технічних, адміністративних та фінансових заходів, прийнятих та запропонованих для захисту надбання та його виняткової загальнолюдської цінності.

II. С Ознайомчий перелік

Процедура та формат

62. Ознайомчий перелік є описом надбань, розташованих на території кожної Держави-сторони, які вона вважає придатними

на занесення до Списку всесвітньої спадщини. Отже, Держави-сторони мають включати у свої Ознайомчі переліки назви надбань, які вони вважають культурною та/або природною спадщиною виняткової загальнолюдської цінності та мають намір запропонувати їх на занесення [до Списку всесвітньої спадщини] у прийдешні роки. Статті 1, 2 та 11(1) Конвенції про всесвітню спадщину

63. Пропозиції для занесення до Списку всесвітньої спадщини розглядаються лише тоді, коли запропоноване надбання уже фігурує в Ознайомчому переліку Держави-сторони. Рішення 24 COM VI.2.3.2

64. Державам-сторонам пропонується готувати свої Ознайомчі переліки за участі дуже різних партнерів, включаючи тих, в управлінні яких перебуває місце розташування надбання, місцеві та регіональні органи влади, місцеві громади, неурядові організації та інші зацікавлені сторони і зацікавлених партнерів.

65. Держави-сторони мають подавати Ознайомчі переліки Секретаріатові переважно не менш ніж за рік до подання будь-якої пропозиції для занесення. Державам-сторонам пропонується переглядати та знову подавати свої Ознайомчі переліки щонайменше кожні десять років.

66. Прохання до Держав-сторін подавати свої Ознайомчі переліки французькою чи англійською мовою, використовуючи стандартний формат, наведений у додатку 2, де фігурують назви надбань, їхнє географічне розміщення, короткий опис надбань та обґрунтування їхньої виняткової загальнолюдської цінності.

67. Укомплектований та належним чином підписаний Ознайомчий перелік має бути відправлений Державою-сторонаю до Центру всесвітньої спадщини ЮНЕСКО за адресою:

Centre du patrimoine mondial de l'UNESCO

7, place de Fontenoy

75352 Paris 07 SP France

Tel: +33 (0)1 45 68 11 36

Електронна пошта: wh-tentativelists@unesco.org

68. Якщо забезпечено всі відомості, Ознайомчий перелік реєструється Секретаріатом, а потім передається до компетентних консультативних організацій для інформації. Коротке викладення усіх Ознайомчих переліків кожного року подається Комітетові. Секретаріат, після консультацій із зацікавленими Державами-сторонами, осучаснює свої досье, зокрема, видаляє з ознайомчих переліків занесені надбання та запропоновані надбання, що не були занесені.

Рішення 7 EXT. COM 4A

69. Ознайомчі переліки Держав-сторін доступні в Інтернеті за такою

адресою: <http://whc.unesco.org/fr/listesindicatives>
(французька мова) або

<http://whc.unesco.org/en/tentativelists> (англійська мова)

Рішення 27 COM 8A

II. D критерії оцінки виняткової загальнолюдської цінності

Ці критерії раніше були представлені у вигляді двох окремих наборів критеріїв - критерії (i) - (vi) для культурної спадщини та (i) - (iv) для природної спадщини. Шоста надзвичайна сесія Комітету всесвітньої спадщини запровадила цілісну класифікацію з десяти критеріїв (Рішення 6 EXT. COM 5.1)

77. Комітет [всесвітньої спадщини] вважає, що надбання має виняткову загальнолюдську цінність (дивись пункти 49-53), якщо воно відповідає принаймні одному з наведених нижче критеріїв. Отже, надбання, запропоновані на занесення [до

Списку всесвітньої спадщини], мають:

- (i) репрезентувати шедевр творчого генія людини;
- (ii) свідчити про важливі взаємовпливи, впродовж даного періоду або у визначеному культурному ареалі, в розвитку архітектури або технології, монументальних мистецтв, плануванні міст або створенні ландшафтів;
- (iii) бути унікальним або принаймні винятковим культурним свідченням традиції чи живої або зниклої цивілізації;
- (iv) бути видатним зразком типу будівлі, архітектурного чи технологічного ансамблю або ландшафту, що ілюструє значний період або значні періоди історії людства;
- (v) бути видатним зразком традиційного людського розселення, традиційного використання території або морської акваторії, репрезентативним для культури (чи культур) або взаємодії людини з середовищем, особливо коли воно стає вразливим під впливом безповоротних змін;
- (vi) бути безпосередньо або в якийсь матеріальний спосіб зв'язаним з подіями або живими традиціями, ідеями, віруваннями чи мистецькими та літературними творами, що мають виняткове загальнолюдське значення (Комітет вважає, що цим критерієм переважно слід користуватися разом з іншими критеріями);
- (vii) репрезентувати надзвичайні природні явища або ареали виняткової природної краси та естетичної

значущості;

(viii) бути найбільш репрезентативними зразками великих періодів історії землі, включаючи свідчення про життя, сучасні геологічні процеси в розвитку земних форм або елементів - геоморфічних чи фізіографічних, що мають велике значення;

(ix) бути найрепрезентативнішими зразками сучасних екологічних та біологічних процесів в еволюції та розвитку екосистем і спільнот земних, прісноводних, прибережних та морських рослин і тварин;

(x) містити природні ареали розповсюдження флори та фауни, найрепрезентативніші та найважливіші для збереження *in situ* біологічної різноманітності, включаючи ареали, де збереглися види, які опинилися під загрозою зникнення, що мають виняткову загальнолюдську цінність з погляду науки або збереження.

78. Для того, щоб розглядати надбання як таке, що має виняткову за-гальнолюдську цінність, воно повинно також відповідати умовам цілі-сності та/або автентичності, а його охорона має бути забезпечена від-повідною системою захисту та управління.

II. Е Цілісність та/або автентичність

Автентичність

79. Надбання, запропоновані на занесення за критеріями (i) - (vi), мають задовольняти умовам автентичності. Додаток 4, що включає коротко викладений нижче Нарський документ про автентичність, є практичною підставою для оцінки автентичності таких надбань.

80. Можливість зрозуміти цінність, приписувану спадщині, залежить від ступеня достовірності або істинності, що визнається за джерелами інформації щодо цієї цінності. Пізнання та трактування цих джерел інформації щодо первісних і подальших характеристик культурної спадщини та їхня значущість становлять необхідну підставу для оцінки всіх аспектів автентичності.

81. Судження про цінності, приписувані спадщині, як і про достовірність джерел інформації, можуть не тільки відрізнятися в різних культурах, а навіть в межах однієї культури. Належна повага до всіх культур вимагає, щоб культурну спадщину розглядали та визначали в культурних контекстах, до яких вона належить.

82. Залежно від типу культурної спадщини та її культурного контексту можна вважати, що надбання задовольняють умовам

автентичності, якщо їхні культурні цінності (ті, що визначаються критеріями в пропозиції на занесення) висловлені в істинний та достовірний спосіб щодо всієї різноманітності ознак, включаючи:

- форму та концепцію;
- матеріали та субстанцію;
- використання та функцію;
- традиції, методи та системи управління;
- ситуацію та безпосереднє оточення;
- мову та інші форми нематеріальної спадщини;
- дух та відчуття;
- інші внутрішні та зовнішні чинники.

83. Такі ознаки, як дух та відчуття, не є легкими для практичного застосування до них умов автентичності, та втім вони є важливими показниками характеру та духу місця, наприклад, у громадах, що підтримують традиції та культурну безперервність.

84. Використання усіх джерел дає можливість окреслити художні, історичні, соціальні та наукові параметри, притаманні культурній спадщині, що розглядається. "Джерела інформації" визначаються як будь-які фізичні, письмові, усні та зображальні джерела, що дозволяють пізнати природу, специфічні особливості, значення та історію культурної спадщини.

85. Коли під час складання пропозиції на занесення розглядаються умови автентичності, Держава-сторона насамперед має враховувати всі значні ознаки автентичності. В декларації про автентичність має даватися оцінка ступеня автентичності, наявної в кожній або вираженої кожною з цих значущих ознак.

86. З позицій автентичності, відтворення археологічних залишків, історичних монументальних витворів або кварталів є виправданим лише за виняткових обставин. Відтворення є прийнятним лише тоді, коли спирається на повну та детальну документацію, і ні в якому разі не має бути гіпотетичним.

Цілісність

87. Усі надбання, запропоновані на занесення до Списку всесвітньої спадщини, мають відповідати умовам цілісності. (Рішення 20 COM IX.13)

88. Цілісність - це оцінка з погляду повноти та неушкодженості характеру надбання природної та/або культурної спадщини та його складових елементів. Отже, вивчення умов цілісності вимагає розгляду того, в якій мірі

надбання:

- a) має всі елементи, необхідні для відображення його виняткової загальнолюдської цінності;
- b) є достатнього розміру, який дає можливість повною мірою репрезентувати характерні ознаки та процеси, що передають значущість цього надбання;
- c) зазнає негативних впливів, пов'язаних з розвитком та/або відсутністю будь-якого утримання.

Усе це має бути представлено у формі декларації про цілісність.

89. Для надбань, запропонованих на занесення за критеріями (i) - (vi), фізична тканина надбання та/або його значущі характерні ознаки мають бути в хорошому стані, а вплив процесів погіршення - контрольованим. Повинна нараховуватись значна кількість елементів, необхідних для передачі всієї сукупності цінностей, що репрезентує надбання. Також слід підтримувати динамічні зв'язки та функції, що присутні в культурних ландшафтах, історичних містах або інших "живих" надбаннях і є суттєвими для своєрідності їхнього характеру.

Формулювання прикладів щодо застосування умов цілісності до надбань, запропонованих на занесення за критеріями (i) - (vi), на даний час знаходиться в процесі опрацювання.

90. Для усіх надбань, запропонованих на занесення за критеріями (vii) - (x), біофізичні процеси та характерні риси земних форм мають бути достатньою мірою неушкодженими. Водночас визнається, що жодна зона не є цілком неушкодженою і що всі природні ареали знаходяться у динамічному стані та певною мірою втягують людину у зв'язок з ними. В природних ареалах часто присутня діяльність людини, як, наприклад, у традиційних суспільствах та місцевих громадах. Ця діяльність може бути в гармонії з винятковою загальнолюдською цінністю ареалу там, де вона не суперечить екологічній стабільності.

91. Крім того, для надбань, запропонованих на занесення за критеріями (vii) - (x), відповідна умова цілісності визначається для кожного критерію.

92. Надбання, запропоновані за критерієм (vii), повинні мати виняткову загальнолюдську цінність та включати зони, вельми важливі для підтримки краси місця. Отже, місце, естетичну цінність якому надає водоспад, відповідало б умовам цілісності, якщо включало б водний басейн, що живить водоспад, а також ареали нижче водоспаду, нерозривно пов'язані з підтриманням естетичних якостей місця.

93. Надбаня, запропоновані за критерієм (viii), мають містити всі або переважну частину вельми важливих взаємозв'язаних та взаємозалежних елементів у їхніх природних стосунках. Так, зона "льодовикового періоду" відповідала б умовам цілісності, якби включала снігове поле, сам льодовик, а також типові форми льодової ерозії, відкладень та рослинної колонізації (наприклад, борозни, морени, первісні стадії послідовної рослинності тощо); у разі вулканів магматичні серії мають бути повними і має бути представлена вся сукупність або більшість вулканічних порід та типів вивержень.

94. Надбаня, запропоновані за критерієм (ix), мають бути досить обширними та містити елементи, необхідні для ілюстрації основних аспектів процесів, вельми важливих для довгострокового збереження екосистем та біологічного різноманіття, яке вони містять. Отже, зона вологого тропічного лісу відповідала б умовам цілісності, якщо б включала певну кількість варіацій висоти над рівнем моря, зміни топографії та типів ґрунтів, річкові системи та ділянки природної регенерації; так само кораловий риф мав би включати, наприклад, колонії морських водоростей, мангрові рослини та інші суміжні екосистеми.

95. Надбаня, запропоновані за критерієм (x), мають бути найважливішими для збереження біологічної різноманітності. Лише найрізноманітніші з погляду біології та/або найрепрезентативніші надбаня можуть відповідати цьому критерію. Вони мають містити ареали розповсюдження фауни та флори з метою підтримання якнайбільшої їхньої різноманітності, характерної для біогеографічних провінцій та екосистем, що розглядаються. Наприклад, тропічна саванна відповідала б умовам цілісності, якщо б включала усю групу трав'янистих та рослин, що еволюціонували разом; острівна екосистема має включати ареали розповсюдження фауни та флори з метою підтримання ендемічної біологічної різноманітності; надбаня, де існує велика різноманітність видів, має бути достатньо обширним, щоб містити найвразливіші ареали розповсюдження, суттєво важливі для виживання життєздатних популяцій цих видів; в ареалах, де розповсюджені міграційні види, мають бути належним чином захищені місця репродукції та сезонного гніздування, а також міграційні шляхи, якою б не була їхня локалізація.

II. F Захист та управління

96. Захист надбань всесвітньої спадщини та управління ними мають забезпечувати, аби виняткова загальнолюдська цінність, умови цілісності та/або автентичності, визначені при

занесенні [до Списку всесвітньої спадщини], підтримувались або покращувались у майбутньому.

97. Усі надбання, занесені до Списку всесвітньої спадщини, повинні мати законодавчий захист - регулятивний, установчий та/або традиційний за характером, достатній для забезпечення їхньої довготривалої охорони. Цей захист має включати належне визначення меж. Держави-сторони мають представити також докази щодо відповідного законодавчого захисту на національному, регіональному та муніципальному рівнях та/або традиційного захисту надбання. Вони мають додавати до пропозицій на занесення відповідні тексти, а також чітке пояснення способу дії юридичного захисту щодо охорони надбання.

Захисні законодавчі заходи регулятивного та договірною характеру

98. Законодавчі заходи та заходи регулятивного характеру на національному і місцевому рівнях забезпечують "виживання" надбання та його захист від розвитку та змін, що могли б мати негативний вплив на виняткову загальнолюдську цінність чи цілісність та/або автентичність надбання. Держави-сторони мають забезпечити повне та дійове запровадження цих заходів.

Межі для дійового захисту

99. Визначення меж є суттєвою умовою створення дійового захисту надбань, запропонованих на занесення. Межі мають встановлюватися з метою гарантувати повний вияв виняткової загальнолюдської цінності і цілісності та/або автентичності надбання.

100. Для надбань, запропонованих на занесення за критеріями (i) - (vi), межі мають встановлюватися так, щоб включати всю сукупність територій та фізичних атрибутів, які є безпосереднім матеріальним виразом виняткової загальнолюдської цінності надбання, а також територій, які, у світлі можливих майбутніх досліджень, могли б зробити потенційний внесок у розуміння надбань та підвищити їхню цінність.

101. Для надбань, запропонованих на занесення за критеріями (vii) - (x), межі мають враховувати просторові потреби ареалів розповсюдження фауни та флори, видів, процесів або явищ, на яких ґрунтується їхнє занесення до Списку всесвітньої спадщини. Межі мають включати достатні обшири, що безпосередньо прилягають до зони виняткової загальнолюдської цінності, з тим, аби захистити успадковані цінності надбання від безпосереднього впливу посягань

населення та впливу використання ресурсів за межами запропонованої зони.

102. Межі надбання, запропонованого на занесення, можуть співпадати з одним або кількома вже захищеними або запропонованими для захисту територіями, такими як національні парки, природні заповідники, біосферні заповідники або захищені історичні квартали. Оскільки ці території, засновані з метою захисту, можуть містити декілька зон управління, лише певні з цих зон можуть відповідати критеріям для занесення.

Буферні зони

103. Якщо це необхідно для належного збереження надбання, має бути передбачена відповідна буферна зона.

104. Призначена для ефективного захисту надбання, запропонованого для занесення, буферна зона є територією, що оточує це надбання, використання та впорядкування якої підлягає юридичним та/або узвичаєним обмеженням з метою посилити захист надбання. Вона має включати безпосереднє оточення надбання, запропонованого для занесення, важливі візуальні перспективи та інші території чи фізичні атрибути, які мають важливу функціональну роль у підтриманні надбання та його захисті. Обшир, що складає буферну зону, має визначатися в кожному конкретному випадку відповідними заходами. Подробиці щодо розміру, характеристик та дозволеного використання буферної зони, а також карта, на якій показано точні межі зони, мають додаватися до пропозиції для занесення.

105. Також має бути надане чітке пояснення того, в який спосіб буферна зона захищає надбання.

106. Якщо буферної зони не запропоновано, пропозиція на занесення має включати декларацію, в якій вказується, чому саме буферна зона не потрібна.

107. Хоча буферні зони зазвичай не є частиною надбання, запропонованого для занесення, будь-яка зміна буферної зони, здійснена після занесення надбання до Списку всесвітньої спадщини, має бути схвалена Комітетом всесвітньої спадщини.

РОЗДІЛ III

III. G Рішення Комітету всесвітньої спадщини

153. Комітет всесвітньої спадщини вирішує питання про занесення чи незанесення надбання до Списку всесвітньої

спадщини, або про відкладення розгляду чи повернення подання.

Занесення

154. Якщо [Комітет] вирішив занести надбання до Списку всесвітньої спадщини, він, порадившись з консультативними організаціями, приймає декларацію про виняткову загальнолюдську цінність надбання.

155. Декларація про виняткову загальнолюдську цінність має містити резюме рішення Комітету щодо підтвердження виняткової загальнолюдської цінності надбання, визначення критеріїв, згідно з якими надбання було занесене, наявності оцінки умов цілісності та/або автентичності та оцінки діючих заходів щодо захисту та управління. Декларація про загальнолюдську цінність становитиме підставу для захисту надбання та управління ним в майбутньому.

156. Під час занесення Комітет може також зробити інші рекомендації щодо захисту надбання всесвітньої спадщини та управління ним.

157. Декларація про виняткову загальнолюдську цінність (включаючи критерії, згідно з якими певне надбання заноситься до Списку всесвітньої спадщини) презентується Комітетом у його доповідях та публікаціях.

Примітки

Документ WHC. 05/2 - "Orientations devant guider la mise en oeuvre de la Convention du patrimoine mondial" (фр.) або "Operational Guidelines for the (1) Implementation of the World Heritage Convention" (анг.) - станом на 02.02.2005 р. включає всі зроблені на цю дату уточнення, зміни та доповнення. (Примітка спец. редактора)